

PAPIEŻ FRANCISZEK

RÓŻNI I ZJEDNOCZENI

Komunikuję się, więc jestem

z przedmową

JUSTINA WELBY'EGO

ARCYBISKUPA CANTERBURY

We współpracy z Nicole Paglia

LIBRERIA
EDITRICE
VATICANA

Wydawnictwo
Ojców Franciszkanów
Niepokalanów 2021

Tytuł serii
scambio dei doni

Tytuł oryginału
Diversi e uniti

© Copyright 2020 – Libreria Editrice Vaticana
© Copyright for Polish edition by Wydawnictwo
Ojców Franciszkanów Niepokalanów 2021

Tłumaczenie: Ewa Ogórkiewicz

Redakcja naukowa: o. dr Robert Leżohupski OFMConv.
Menadżer projektu: o. Andrzej Iwanicki OFMConv.

Projekt okładki: Adam Piasek
Korekta: Malwina Kozłowska
Skład: Stanisław Tuchołka

ISBN 978-83-7766-213-7

Wydawnictwo Ojców Franciszkanów Niepokalanów 2021
ul. o. M. Kolbego 5
96-515 Teresin
tel. 46 864 22 08
e-mail: wydawnictwo@niepokalanow.pl
e-sklep: wydawnictwo.niepokalanow.pl

*„Podobnie wszyscy razem
tworzymy jedno ciało w Chrystusie,
a każdy z osobna jesteśmy nawzajem
dla siebie członkami” (Rz 12,5)*

*„A Bóg widział, że wszystko, co uczynił,
było bardzo dobre” (Rdz 1,31)*

Przedmowa

Justin Welby
Arcybiskup Canterbury

Bóg stworzył ludzi na swoje podobieństwo, a jednak są oni rozmaici i różnorodni. W swojej różnaitości i różnorodności każdy jest stworzony na podobieństwo Boga i kochany przez Boga. Bóg kontempluje wszystko, co uczynił, i widzi, że wszystko, co uczynił, jest bardzo dobre.

Gdy Bóg kontempluje świat i ludzi w nim, patrzy nań z miłością. Książka *Różni i zjednoczeni* zawiera refleksje Ojca Świętego na temat ludzkich relacji: relacji między osobami stworzonymi na podobieństwo Boga. Bardzo często ludzkie relacje są obciążone trudnościami, które prowadzą do separacji. To dlatego, że istoty ludzkie, chociaż stworzone na podobieństwo Boga, są omylne i grzeszne. Ponadto

przez grzech tracimy umiejętność patrzenia na siebie nawzajem z doskonałą miłością, z jaką patrzy na nas Bóg. W relacjach możemy dać z siebie to, co najlepsze, ale także to, co najgorsze.

Mój brat w Chrystusie, papież Franciszek, ukazuje nam w swoich słowach obietnicę Bożej miłości i miłosierdzia: miłość Boga do swojego ludu oraz zaproszenie, które Bóg kieruje do każdego z nas, by być w relacji z Nim.

Najpiękniejsze i najbardziej owocne ludzkie relacje to te budowane na miłości, jaką Bóg ma ku nam. W swojej refleksji na temat historii bogatego młodzieńca papież Franciszek przypomina nam, że gdy Jezus popatrzył na tego człowieka, spojrział na niego z miłością. Święty John Henry Newman, jak zauważył papież, zastanawiał się nad faktem, że dyskusje, jakie toczymy między sobą, dotyczą częściej naszych wzajemnych postaw niż istoty problemu, o jakim dyskutujemy. Jeśli potrafimy spojrzeć jedni na drugich z miłością, tak jak Jezus popatrzył na bogatego młodzieńca, nasza relacja z drugim człowiekiem będzie nieporównywalnie bogatsza. Jeśli przede wszystkim przepraszamy, stajemy się zdolni do przebaczenia; jeśli przede wszystkim słuchamy, tym bardziej stajemy się zdolni do mówienia. Upadek ludzkich relacji poprzez grzech, pragnienie władzy, niezdolność lub niechęć do miłości, do słuchania, do przepraszania i przebaczenia, często przeradza się w upadek relacji między grupami ludzi i narodami.

Skutek może być katastroficzny, jak pokazuje nasza ludzka historia poprzez tragedie takie jak wojny czy przymusowe migracje. We wspólnej deklaracji papież Franciszek i Patriarcha Ekumeniczny, Jego Świątobliwość Bartłomiej I, stwierdzają: „Jesteśmy głęboko przekonani, że nie broń, ale dialog, przebaczenie i pojednanie są jedynymi możliwymi narzędziami dla osiągnięcia pokoju” (25 maja 2014). Tym niemniej, jako ludzkie istoty stworzone na podobieństwo Boga, wszyscy razem jesteśmy połączeni w relacji. Na każdym z nas spoczywa misja pojednania między narodami oraz pojednania między ludźmi a Bogiem.

Jestem bardzo wdzięczny za moją przyjaźń z papieżem Franciszkiem oraz za zaangażowanie, jakie dzielimy w misji pojednania. Wiele można się nauczyć z jego słów i pism zawartych w tej książce.

Łaska Pana Jezusa Chrystusa, miłość Boga i zjednoczenie w Duchu Świętym niech będą z wami wszystkimi.

Jeśli są kłamstwa, nie ma miłości

Życie oparte na nieautentycznej komunikacji jest bardzo trudne, ponieważ nie pozwala rozwijać się relacji, a zatem powstrzymuje miłość. Tam, gdzie jest kłamstwo, nie ma miłości, nie może być miłości. Kiedy mówimy o komunikacji między ludźmi, nie mamy na myśli tylko słów, ale także gesty, postawy, a nawet milczenie i nieobecności. Dana osoba *mówi* poprzez wszystko to, czym jest i co robi. Wszyscy się komunikujemy. Wszyscy żyjemy, komunikując się ze sobą, i ciągle balansujemy między prawdą a kłamstwem. Ale co to znaczy *mówić prawdę*? Czy to oznacza bycie szczerym? A może dokładnym? W rzeczywistości to nie wystarcza, ponieważ można być szczerym, ale być w błędzie, albo być precyzyjnym w szczególności, ale nie pojmować sensu całości. Czasem usprawiedliwiamy się, mówiąc: „Ale ja powiedziałem to, co czułem!”. Tak, ale nadałeś znaczenie absolutne swojemu punktowi widzenia. Albo:

„Ja tylko powiedziałem prawdę!”. Może tak być, ale zdradziłeś w ten sposób osobiste albo poufne dane. Ile plotek niszczy komunię przez niestosowność czy brak delikatności! Co więcej, plotki zabijają; mówił o tym w swoim liście apostoł Jakub. Plotkarz, plotkarka – to ludzie, którzy zabijają: zabijają innych, ponieważ język zabija jak nóż. Uważajcie!¹

Fałsz nigdy nie jest nieszkodliwy

Żadna dezinformacja nie jest nieszkodliwa; przeciwnie, zaufanie do tego, co fałszywe, niesie za sobą zgubne konsekwencje. Nawet zniekształcenie prawdy, na pozór niewielkie, może mieć niebezpieczne skutki. Najbardziej radykalne antidotum na wirus fałszu to pozwolić oczyścić się prawdzie. W chrześcijańskiej wizji prawda nie jest rzeczywistością tylko teoretyczną, dotyczącą oceny rzeczy, definiującą je jako prawdziwe lub fałszywe. Prawda nie jest jedynie wydobywaniem na światło ciemnych spraw, „odsłanianiem rzeczywistości”, jak wskazuje antyczny grecki termin *aletheia* (od *a-lethès* – „nieukryte”), a prowadzi do myślenia. Prawda dotyczy całego życia. W Biblii ma takie znaczenia jak: oparcie, solidność, zaufanie. Wskazuje na to rdzeń słowa:

¹ Audiencja generalna, 14 listopada 2018.

‘*aman*, od którego pochodzi także liturgiczne *amen*. Prawda jest tym, na czym można się oprzeć, by nie upaść. W tym relacyjnym sensie jedynym naprawdę wiarygodnym i godnym zaufania, na którego można liczyć, czyli „prawdziwym”, jest żywy Bóg. [...] Najlepszym antidotum przeciwko fałszowi nie są strategie, ale osoby: osoby, które wolne od chciwości są gotowe, by słuchać, i poprzez trud szczerego dialogu pozwalają wyjść na jaw prawdzie; osoby, które przyciągnięte przez dobro, biorą odpowiedzialność za posługiwanie się językiem².

Plotka

Komunikacja to nie tylko przekazywanie wiadomości: to dostępność, wzajemne ubogacanie, relacja. Niestety, cały czas bardzo rozpowszechniana jest forma komunikacji niemająca nic wspólnego z troską o drugiego człowieka i wzajemnym zrozumieniem: to plotka. To niemoralność, która każdego dnia zagraża ludzkiej społeczności, siejąc zawiść, zazdrość i żądzę władzy. Tą bronią można nawet zabić człowieka, czy to chwytając za nią, to znaczy stwarzając plotkę, czy to przekazując ją dalej, kiedy wsłuchujemy się w nią

² Orędzie na 52. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, „*Prawda was wyzwoli*” (J 8,32). *Fake news a dziennikarstwo pokoju*, 24 stycznia 2018.

i w ten sposób przedłużamy życie kłamstwu i donosicielstwu. Ważne jest więc, by informować odpowiedzialnie, myśląc także o tym, ile złego można wyrządzić językiem, pustą gadaniną, plotką³.

Brak otwartości na dialog

Nasze mechanizmy obronne mogą się przejawiać w postaci przesadnego opierania się na naszych ideach, na naszych siłach – a w ten sposób zbliżamy się do pelagianizmu – lub w postaci postawy pełnej ambicji i próżności. Te mechanizmy obronne nie pozwalają nam prawdziwie zrozumieć innych i otworzyć się na szczerzy dialog z nimi. Jednak Kościołowi, mającemu swój początek w dniu Pięćdziesiątnicy, zostaje powierzony ogień Ducha Świętego, który nie tyle wypełnia umysł ideami, ile zapala serce; Kościół jest wypełniony tchnieniem Ducha Świętego, które nie przekazuje władzy, ale zdolność do służby w miłości, język, który każdy jest w stanie zrozumieć⁴.

³ Przemówienie do współpracowników i przyjaciół Telepace, 13 grudnia 2018.

⁴ Homilia w katolickiej katedrze pod wezwaniem Ducha Świętego, Stambuł, 29 listopada 2014.

Mury, które powstrzymują pojednanie

Dialog prowadzi się z pokorą, nawet kosztem „przełknięcia gorzkich pigułek”, ponieważ nie możemy pozwolić, by w naszych sercach rosły „mury” urazy i nienawiści. [...] By otworzyć dialog, potrzeba, by nie minęło wiele czasu. W rzeczywistości problemom powinno się stawiać czoła najszybciej, jak się da, trzeba natychmiast zbliżyć się do dialogu, ponieważ czas sprawia, że rośnie mur, tak samo jak sprawia, że rosną chwasty powstrzymujące wzrost ziarna. A kiedy rosną mury, pojednanie jest bardzo trudne: bardzo trudne! Istnieje ryzyko, że nasze serce stanie się takie jak kiedyś Berlin, że powstanie w nim mur odgradzający od innych ludzi.

Logika odpłaty nie jest logiką chrześcijańską⁵.

Jezus [...] powiedział: „Lecz kiedy urządzasz przyjęcie, zaprosz ubogich, ułomnych, chromych i niewiedzących. A będziesz szczęśliwy, ponieważ nie mają czym tobie się odwdziżyć” (Łk 14,13–14). Również w tej sytuacji Jezus idzie pod prąd, ukazując

⁵ Codzienna medytacja w kaplicy Domu Świętej Marty, 24 czerwca 2014.

jak zawsze logikę Boga Ojca. Dodaje także klucz do interpretacji swojej wypowiedzi. Jaki to klucz? Obietnica: jeśli będziesz tak postępował, „odpłatę [...] otrzymasz przy zmartwychwstaniu sprawiedliwych” (Łk 14,14). To oznacza, że ten, kto tak postępuje, otrzyma Bożą nagrodę, o wiele przewyższającą ludzką odpłatę [która wygląda tak]: ja zrobię ci przysługę, oczekując, że w zamian ty zrobisz coś dla mnie. Nie, to nie jest chrześcijańskie. Pokorna hojność jest chrześcijańska. W rzeczywistości ludzka odpłata zwykle wprowadza fałsz do relacji, sprawia, że stają się „komercyjne”, że mają osobisty interes w relacji, która powinna być hojna i darmowa. Natomiast Jezus zaprasza do bezinteresownej hojności, by otworzyć nam drogę do o wiele większej radości, radości uczestnictwa w miłości Boga, który na nas czeka, na nas wszystkich, na ucicie niebieskiej⁶.

Duchowy indywidualizm

Zachęcam Was, by [w modlitwie], „wystrzegać się ryzyka podejścia indywidualistycznego, mając na uwadze, że Słowo Boże zostało nam dane właśnie po to, by budować wspólnotę, by jednoczyć nas w Prawdzie w naszej drodze do Boga. [...] Dlatego

⁶ *Anioł Pański*, 1 września 2019.

powinniśmy odczytywać święty tekst zawsze w komunii Kościoła”⁷.

Zwycięzeni wygodą i egoizmem

Treść chrześcijańskiego świadectwa nie jest teorią, nie jest ideologią ani złożonym systemem nakazów i zakazów, nie jest też moralizmem; ona niesie wiadomość o ocaleniu, konkretnym wydarzeniu, co więcej, o Osobie: to Chrystus zmartwychwstały, żyjący, jedyny Zbawiciel wszystkich. O Nim mogą świadczyć ci, którzy osobiście Go doświadczyli, w modlitwie i w Kościele, poprzez drogę mającą swój fundament w chrzcie, swój pokarm w Eucharystii, swoją pieczęć w bierzmowaniu, swoje nieustanne nawrócenie w pokucie. Dzięki tej drodze, zawsze pod kierownictwem Słowa Bożego, każdy chrześcijanin może stać się świadkiem Jezusa zmartwychwstałego. A jego świadectwo jest tym bardziej wiarygodne, im bardziej przejawia się w ewangelicznym, radosnym, odważnym, łagodnym, pokojowym i miłosiernym sposobie życia. Jeśli natomiast chrześcijanin poddaje się wygodzie, próżności, egoizmowi, jeśli staje się głuchy i ślepy na pytanie o „zmartwychwstanie” tyłu braci, to w jaki sposób zdoła przekazać Jezusa żywego, jak

⁷ *Vultum Dei quaerere*, 29 czerwca 2016, 19.

będzie mógł głosić uwalniającą siłę Jezusa żywego i Jego nieskończoną czułość?⁸

Zdrada naszego człowieczeństwa

Każdy z nas jest stworzony, by kochać i opiekować się innymi. Osiąga to swoją pełnię w darze z siebie: „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15,13). W relacjach, jakie tworzymy z innymi, kładziemy na szalę nasze człowieczeństwo, przybliżając się do lub oddalając od wzoru człowieka, jakiego pragnie Bóg, objawionego we wcielonym Synu. Dlatego każdy wybór sprzeczny z realizacją planu Boga względem nas jest zdradą naszego człowieczeństwa i rezygnacją z „życia w obfitości” proponowanego przez Jezusa Chrystusa. To schodzenie w dół, staczanie się, przemiana w zwierzęta⁹.

⁸ *Regina Coeli*, 19 kwietnia 2015.

⁹ Do uczestników międzynarodowej konferencji nt. handlu ludźmi, zorganizowanej przez Sekcję ds. Migrantów i Uchodźców w Dykasterii ds. Integralnego Rozwoju Człowieka, 11 kwietnia 2019.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	7
KILKA ZDAŃ O RELACJACH	11
NASZA WIARA W BOGA RELACJI	19
Bóg kocha komunikować siebie	23
W Eucharystii Bóg objawia się jako miłość	24
Od miłości Boga do miłości względem braci	24
Pierwszeństwo relacji	25
Jezus jest Dobrą Nowiną Ojca	25
Jezus patrzy na nas z miłością	26
Jezus ukrzyżowany ogłasza nam zwycięstwo miłości	26
Podarowane piękno	27
Prawda jest relacją	28
Co to jest prawda?	28
Jezus jest prawdą	30
Duch Święty pobudza nas	31
Wierzyć to dać się przyciągnąć Bogu	31
Głosić wiarę to zaangażować się w relacje	32
Wiara oświeca wszystkie ludzkie relacje	33

CODZIENNIE... RAZEM	35
Matka	38
Ojciec (I)	41
Ojciec (II)	44
Dzieci	48
Rodzeństwo	52
Dziadkowie	56
Dzieci	60
Mężczyzna i kobieta (I)	64
Mężczyzna i kobieta (II)	68
Trzy słowa	72
Rodzina i bieda	76
Rodzina i choroba	81
Żałoba	83
Rany	88
 WROGOWIE JEDNOŚCI	 91
Fałsz nigdy nie jest nieszkodliwy	94
Plotka	95
Brak otwartości na dialog	96
Mury, które powstrzymują pojednanie	97
Duchowy indywidualizm	98
Zwyciężeni wygodą i egoizmem	99
Zdrada naszego człowieczeństwa	100
Jeśli technologia staje się przeszkodą do spotkania między ludźmi	101
Komórka jak narkotyk	102

Ryzyka przestrzeni wirtualnych	103
Połączeni, ale samotni	104
Miłość bez prawdy	105
Prawda, która się narzuca	105
Oddzielić komunikację i rzeczywistość	106
NA DRODZE WIARY I WZAJEMNEJ MIŁOŚCI ..	109
Komunia eklezjalna	121
Powszechne braterstwo	128
Dialog	131
Pokora i prostota	137
Rodzina	140
Młodzi	142
Internet i media społecznościowe	147
Prawda	151
Komunikować się w kulturze	155
SPOJRZENIE JEZUSA	163